

Kastaly Beatrix (1943–2024)

1982 tavaszán ismertem meg Beát, amikor beléptem az Országos Széchényi Könyvtár Hold utcai restaurátorműhelyébe. Akkor még nem sejtettem, hogy milyen széles érdeklődési körű, a szakmai munkájában precíz, színes egyéniségű osztályvezetőm lesz az együtt töltött évtizedek alatt. Tudtuk, hogy évek óta méltósággal viseli betegségét, ami nem akadályozhatta meg abban, hogy a 2022-ben újraindult könyv- és papírrestaurátor-képzést figyelemmel kísérje. Még elérte a hír, hogy a Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület Restaurátor szakosztályának legutóbbi szakmai konferenciáján, 2023 decemberében megemlékeztünk a könyv- és papírrestaurátor-képzés több mint negyvenéves múltjáról és természetesen róla is, akinek mindezt köszönhetjük. Szakmai életútjának felidézése összefonódik az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) történetével is. Kitanulta a könyvkötőszakmát, majd 1963-ban az OSZK akkor létrehozott könyvjavító műhelyébe nyert felvételt. Munka mellett elvégezte a magyar–könyvtár szakot az ELTE-n, majd kémia tanári diplomát is szerzett.

1971-ben ösztöndíjjal a római Gallo Intézetben és a firenzei nemzeti könyvtárban szélesítette a látókörét azokon a területeken, ahol a kémiai ismeretek alkalmazhatóak a restaurálásban. Az első tanulmányutat sok másik követte, és a tapasztaltakat Bea itthon kamatoztatta mint csoportvezető, majd 1979-től mint az OSZK Hírlapállomány-védelmi Osztály vezetője.

1973-ban költözött az általa vezetett restaurálócsoporthoz a Hold utcai műhelybe, ahol kiteljesedhetett a kutatómunka is, amit Bea a restaurálásban felhasznált anyagok, módszerek vizsgálatának, továbbfejlesztésének szentelt. Előtérbe került az újságpapírok savtartalmát közömbösítő eljárások hatásvizsgálata, valamint ennek eredményeként a legjobb módszer kiválasztása. Ezzel párhuzamosan dolgozott a könyvtár savaspapír-állományának megmentésén, a tömeges savtalanítás lehetőségének megteremtésén.

A hetvenes években egyre nagyobb teret kapott a könyv- és papírrestaurálás a nemzetközi szakirodalomban. Az akkori lehetőségek szerint, a szocialista országokkal kötött csereegyezményt kihasználva Bea tartotta a kapcsolatot a kollégákkal, valamint nemzetközi konferenciákon gyűjtötte a tapasztalatokat. Bea mindig a tanulás, az új ismeretek elsajátítása, az új módszerek kipróbálása mellett állt, és kollégáit is erre sarkallta. Ez vezetett oda, hogy megszervezte és elindította Magyarországon a könyv- és papírrestaurátorok szakmai képzését 1981-ben. Kezdetben a Török Pál utcai, akkori nevén Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola adott helyet az akkor még kétéves tanfolyamnak. 1994-től a könyv- és papírrestaurálás a közoktatási jegyzékben szereplő szakma lett, a képzés hároméves

alakult, és teljes egészében az OSZK-ban zajlott. Bea nemcsak szervezte a képzést, hanem oktatóként is részt vett benne, tanította a kémiai és állományvédelmi alapismereteket, a papír, a ragasztók, a műanyagok anyagismeretét. Áldozatkész munkájának eredményeképpen 2011-ig mintegy másfél száz széles látókörű, művészettörténeti, könyvtörténeti, technikatörténeti, kémiai ismeretekkel rendelkező szakember végezte el az iskolát. Oktatott a könyvtárosoknak szervezett állományvédelmi tanfolyamokon, valamint a Képzőművészeti Egyetem restaurátorképzésén is papír-anyagismeretet és -anyagvizsgálatot. Nagyrészt írója vagy társszerzője, valamint szerkesztője volt a Könyv- és papírrestaurátor-tanfolyam jegyzeteinek, amelyek 1991-ben jelentek meg először, illetve az ötnyelvű könyv- és papírrestaurálási szótárnak, ami az idegen nyelvű szakirodalom használatát nagyban megkönnyíti.

1986-ban jelent meg a *Könyvtári állomány védelme és megóvása* című könyv az OSZK kiadásában, amelyben a könyvtárosok figyelmét kívánta felhívni a helyes viselkedésre állományukkal kapcsolatban. Ez folytatódott később a *Könyvtárosok kézikönyvének* negyedik kötetében, amelyben társszerzőként írta a könyvtári állomány védelméről szóló fejezetet.²

A nyolcvanas évektől tagja volt a Magyar Könyvtárosok Egyesületének. A rendezvényeken tartott előadásaival hozzájárult a könyvtárosok állományvédelmi szemléletének meghonosításához, ismereteik gyarapításához. Nemzetközi elismerésként 1993-ban az IFLA (Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége) Állományvédelmi és Restaurálási szekciójának elnökévé választották. Bea egyik alapító tagja volt a Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület Restaurátor szakosztályának, amelynek elnöki tisztét is több éven át ellátta. Sok szakmai cikk és fordítás, előadás, emlékezetes szakmai kirándulások és több nemzetközi konferencia megszervezése köszönhető neki. Egyesületi és szakosztályi munkáját két Lengyel Lajos-díjjal, MTESZ- (Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége) emlékéremmel, Földi László-díjjal ismerték el, majd szakmai pályafutásáért Szinyei József-díjat kapott. 2000-ben megalakult az OSZK-ban az Állományvédelmi Tanács, amelynek tagjaként formálta a munkatársak állományvédelmi szemléletét. 2003-ban a kulturális örökség védelmének és restaurálásának nemzetközi központja, az ICCROM tanácsstagjai közé választották, valamint megkapta a Magyar Könyvtárosok Egyesületéért emlékérmét. 2000-ben egyesült az OSZK két nagy restaurátorműhelye, amelynek nyugdíjba vonulásáig, 2006-ig vezetője volt. A könyvtár ugyanebben az évben Széchényi-emlékéremmel ismerte el munkásságát.

Bea mindig figyelemmel kísérte a restaurátorműhelyben folyó munkát, mindent megtett annak érdekében, hogy munkatársai tanulhassanak, szakmailag fejlődhessenek, és megszerzett tapasztalataikat alkalmazni is tudják munkájuk során. Munkatársai és diákjai tisztelettel őrzik emlékét.

Érdi Marianne

2 Kastaly Beatrix szakirodalmi munkásságát lásd a 281–287. oldalon.